

konštatovať, sa formujú a dozrievajú pôvodné kresliarske stimuly.

Na vstupnom piedestále povojnovej tvorby stojí oprávnene kokoschkovská kresba *Mesto* z roku 1945. Hneď v ďalších variantoch prepisu mestských vedút vidno, že Chmelovo mesto nie je zvizuálnením jeho artefaktov. Možno dokonca tvrdiť, že je prebásnením skutočnosti, metaforou, nadväzujúcou na rané chmúrne mestá. Nie je takto vzdialené ani počiatočným kontaktom s poéziou (Reiselom, Smrekom, Žárym). No na druhej strane Chmel v expresívnom prúde línií, potláčajúcej čitateľnosť fenoménu mesta, speje skôr k tušenému vnútornému organizmu, výrazu duchovnej sily mesta. V tomto momente spočíva aj jeho rozchod s nazeraním na mesto v predchádzajúcom vývine umenia (azda až na niektoré pražské pohľady B. Hoffstädtera).

Po pobyte v Paríži (1947) vystupňovanie vnútorného napätia vrcholí. Z reality zostane už len niekoľko načrtnutých línií a objemov, a len kde-tu sa ozve rytmizujúca kontúra, ktorá predtým tlmila výbušný celok pevnejším obrysom. Z čierneho pozadia vyrastie už len niekoľko predmetných reziduí, oživených diagonálami, pretínajúcimi sieť vertikál a horizontál. „Poézia“ civilistických krajín uzatvára potom toto plodné obdobie Chmelovej kresby. Systematickejšia kresbová činnosť síce neutícha, ale takmer na desaťročie sa upokojí v impresívnych krajinách, aby opäť po roku 1959 pribudlo syntetizovanie kresby z rokov 1948—1949 s novými znakovými modifikáciami ikonu a symbolu.

V celkom odlišných výrazových a významových reláciách ako v zdôraznení expresívnych momentov (Chmel, Novák), expresie s racionálnou kontrolou (V. Hložník, F. Hložník) alebo skladobnej zákonitosti a tvarovej vecnosti (Zmeták) vyrastie kresliarske dielo trojice umelcov, bez ktorých by bol obraz kresliarov generácie neúplný — Ervína Semiana, Oresta Dubaya a Jozefa Šturdíka, nachádzajúcich oporu viac vo svete citu, lyriky, sna a poetického prehodnotenia zmyslových dát. Ich kresba nevstúpi na cestu expresívnych demodelácií a dramatických výbuchov, ani na cestu dôkladnejšej racionálnej korekcie. Semian preukáže najcitelnejší sú-

vis s nadrealistami a zo všetkých umelcov sa v štyridsiatych rokoch najviac priblíži želaným „splnutiam“ medzi poéziou a výtvarným umením. V neskoršom vývine možno hovoriť o korelácii poetiky konkrétnej predlohy a lyriky kresliarskeho vyjadrenia najmä pri diele Jozefa Šturdíka.

Ervín Semian, tento básnivý duch, pokračuje najviac v tradícii galandovskej lyriky (nie však formovými prostriedkami). Podiel lyrického nadobudne viacvýznamové zafarbenie najmä v motívoch žien a dvojíc milencov, plných nehy a porozumenia (kresby zo skicára)¹⁷. V ďalšom vývine však predchádzajúcu radosť a erotickú silu vzájomných vzťahov muža a ženy vytlačia osamelé ženy v kaviarni a bezradnosť milencov.

Metafory smútku a beznádeje majú korene nielen vo vnútri citlivého subjektu, ale aj v celkovej atmosfére utrpenia vojnových rokov. V kresbách perom (*Jeseň*, *Kamenná rieka*, 1944) vzpínajúce sa kone v opustenej krajine s pahýľmi mŕtvych stromov a osamelé postavy žien nie sú vzdialené dobovej literárnej symbolike. Objavia sa žialiaci a tonúci. Postavy milencov sa dostávajú do bezvýhodiskových situácií, pripomínajúcich preislerovskú osudovosť alebo munchovskú drámu v nemom dialógu muža a ženy. Pribudnú aj munchovské a preislerovské motívy (*Žiarlivosť*, *Noc pri jazere*).

Veľkoryso písaná línia, viac ako pripomínajúca len číre poznanie Matissa, sa rozochveje v období po študijnej ceste do Paríža (1946). Zaujímavé sú však predovšetkým nefiguratívne *Kompozície* a *Tvary* z roku 1947, ktoré možno orientačne zaradiť do blízkosti lyrickej abstrakcie, vo vývine výtvarného umenia tých rokov ojedinelé.

V rokoch 1948—1953 dlhá choroba Semianovi znemožní systematickejšiu kresliarsku prácu, ku ktorej sa opäť dostane až v polovici päťdesiatych rokov, a v nadväznosti na *Kompozície* až roku 1960 (*Pohyb* a i.).

Intermezzo Dubayovej kresby štyridsiatych rokov, nie vzdialené Semianovi, zahrnie predovšetkým degasovské pastelky a kresby vo voskoch (1944—1946). Tu je aj príbuznosť so Semianom najzreteľnejšia (*Let vtákov nad hora-*